

توسعه مدل شکوفایی شهری در محلات تهران با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی

غزاله رهسپارطلوعی^۱

فرح حبیب^{۲*}

f.habib@srbiau.ac.ir

زهرا سادات سعیده زرابادی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۸/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۷/۶/۶

چکیده

زمینه و هدف: امروزه، شهرها با نرخ بی سابقه‌ای در حال رشد می‌باشند که این امر سبب ایجاد چالش‌های مهمی شده است. در میان این آشفتگی‌ها، باید به دنبال راه حلی کلی و اساسی برای بهبود کیفیت زندگی باشیم. مدل شکوفایی شهری که در سال ۲۰۱۲ توسط اسکان بشر سازمان ملل متحد معرفی شد، یک رویکرد تازه به رونق شهری و پایداری پیشنهاد می‌کند. مقاله حاضر ضمن بررسی و کشف رابطه بین شهر و شاخص‌های شکوفایی، به بسط مدل رایج در جهان و ایجاد الگویی بومی برای سنجش، شناسایی فرصت‌ها و ارتقای شهرها با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی در مسیر شکوفایی شهری می‌پردازد.

روش بررسی: پژوهش حاضر در بخش مبانی نظری، با اتکا به شیوه‌های توصیفی و تحلیلی انجام گرفته و تلاش شده است که با انجام مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیل نگرش‌های مرتبط با مدل شکوفایی شهری و مفهوم کیفیت زندگی، به مستند سازی و استخراج مولفه‌ها، ابعاد و شاخص‌های این دو مقوله پراخته شود. این شاخص‌ها از طریق ۳۸۰ عدد پرسشنامه در محلات کلانشهر تهران، مورد آزمون قرار گرفته و سپس با استفاده از روش آماری تحلیل عاملی، عامل‌های معنادار انتخاب شده اند.

یافته‌ها: با استفاده از تحلیل عاملی تعداد ۲۲ عامل اصلی شکوفایی شهری بر اساس اطلاعات محلات تهران شناسایی شدند. هر کدام از این عوامل که قرابت معنایی و عملکردی بیشتری با یکدیگر داشتند، در قالب ۶ بعد اصلی شکوفایی شهری، در مدل پیشنهادی بیان شدند. در نهایت مدل توسعه یافته و بومی سازی شده شکوفایی شهری با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی ارائه شد.

بحث و نتیجه گیری: مدل پیشنهادی می‌تواند در تحقق توسعه شهری پایدار، بهبود وضعیت کیفیت زندگی و سنجش وضعیت شکوفایی در شهرهای ایران بسیار تاثیرگذار بوده و به عنوان نمونه ای بومی شده و توسعه یافته از مدل جهانی شکوفایی شهری ارائه شود و سنجش ای قابل اطمینان برای بررسی، تحلیل و الویت بندی اقدامات شهری باشد.

واژه های کلیدی: شکوفایی شهری، کیفیت زندگی شهری، محلات تهران، تحلیل عاملی.

۱- دانشجوی دکترای شهرسازی، دانشکده عمران، معماری و هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استاد دانشکده عمران، معماری و هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.* (مسوول مکاتبات)

۳- دانشیار دانشکده عمران، معماری و هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Development of City Prosperity Model in Neighborhoods of Tehran with Emphasis on Quality of Life Component

Ghazale Rahsepar Tolooei¹

Farah Habib^{2*}

f.habib@srbiau.ac.ir

Zahra Sadat Saeideh Zarabadi³

Admission Date: November 3, 2018

Date Received: August 28, 2018

Abstract

Background and Objective: Nowadays, cities are growing at an unprecedented rate which has caused significant challenges. Among these turbulences, we must seek a comprehensive and fundamental solution to improve the quality of life.

The city prosperity model presented by the United Nations Human Settlements Program in 2012 offers a new approach to urban prosperity and sustainability. This paper while discovering and studying the relationship between city and prosperity indicators, develops the most commonly used model in the world and creates a native model for measuring, identifying opportunities and promoting cities with an emphasis on the quality of life component in urban prosperity approach.

Material and Methodology: In the theoretical part, this research has been conducted based on descriptive and analytical methods; and by conducting library studies and analyzing the attitudes associated with the city prosperity model and the concept of quality of life, it attempts to document and extract the components, dimensions and indicators of these two categories. These indicators were tested through 380 questionnaires in neighborhoods of Tehran metropolitan and then, using factor analysis statistical method, significant factors were selected.

Findings: Using factor analysis, the 22 main factors of urban prosperity were identified based on the data of the neighborhoods of Tehran. Each of these factors, which have a more semantic and functional relationship, were expressed in the 6 main dimensions of urban prosperity in the proposed model. Finally, the developed and localized model of urban prosperity was presented emphasized on the quality of life component.

Discussion and Conclusion: The proposed model can be very effective in achieving sustainable urban development, improving the quality of life and measuring the prosperity status in cities of Iran, It can be presented as a Localized and developed example of the global city prosperity model, which is a reliable measure for reviewing, analyzing and prioritizing urban actions.

Keywords: City Prosperity, Quality of Life, Neighborhoods of Tehran, Factor Analysis.

---

1 -Ph.D. Student of Urban planning, Department of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2 -Professor, Urban planning Department, Department of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. **(Corresponding Author)*

3 -Associate Professor. Urban planning Department, Department of Civil, Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

مقدمه

شهرها نیرو محرکه حرکت در جهت توسعه هستند. از این رو، توجه به آنها در تمام دنیا از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در آن‌ها تمرکز یافته‌است. افزایش جمعیت و رشد فیزیکی شهرها، نگرانی‌هایی را در خصوص کیفیت زندگی به وجود می‌آورند. امروزه شهرها در امواج بحران‌های مالی، اقتصادی، محیط زیستی، اجتماعی و سیاسی فرو رفته‌اند. در میان این آشفتگی‌ها، باید به دنبال راه حلی کلی و اساسی برای بهبود کیفیت زندگی باشیم. شکوفایی شهری یک رویکرد جامع و تازه برای ارتقاء رفاه جمعی و پایداری پیشنهاد می‌کند. (۱) بر همین اساس در سال‌های اخیر مفهومی از شکوفایی مطرح شد که نگاهی ورای تفکر اقتصادی شهرها را به دنبال دارد. نگرش یاد شده، ۶ عامل را به عنوان ابعاد اصلی شکوفایی در شهرها عنوان می‌کند که در قالب یک ماتریس کلی به عنوان چرخ شکوفایی شناخته می‌شود، که به کمک آن می‌توان میزان شکوفایی شهرها را سنجید. بنابراین مفهوم شکوفایی، یکی از به روزترین تلاش‌هایی است که در راستای سنجش و ارتقای کیفیت زندگی در شهرها صورت گرفته است که به توسعه متعادل تمامی ابعاد شهر می‌پردازد. شکوفایی شهری، دیدگاهی سیستماتیک به شهر را فراهم می‌کند که ایجاد و درک ارتباطات بین ابعاد مختلف توسعه شهری را فراهم می‌کند و از طریق شناسایی فرصت‌ها و چالش‌هایی که شهر با آن‌ها مواجه است، مسئولان شهری، مقامات محلی و ذینفعان ملی را قادر می‌سازد تا برنامه‌های جامع و قابل سنجش بلند مدت برای شهرهایشان را توسعه دهند. هدف اصلی این مقاله چگونگی تدقیق و بسط مفهوم شکوفایی شهری بر اساس مولفه کیفیت زندگی است که در نهایت بتوان به بسط مدلی از شکوفایی رسید که بر گسترش تمامی معیارهای ابعاد شکوفایی شهری، بر اساس مولفه کیفیت زندگی بیانجامد.

روش پژوهش: تحقیق پیش رو از نوع توسعه‌ای کاربردی می‌باشد، زیرا سعی دارد با استفاده از مبانی نظری موجود در ارتباط با مدل شکوفایی شهری و مولفه کیفیت زندگی شهری و عوامل موثر بر آن، به توسعه مدل و ارزیابی آن در محلات شهر

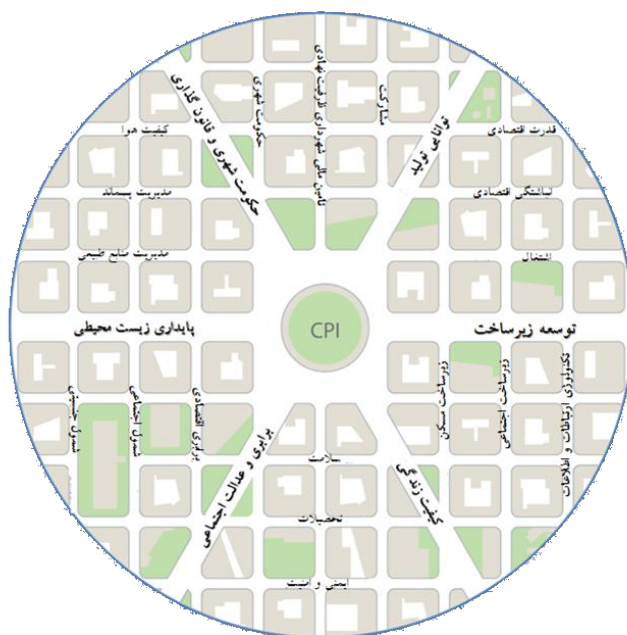
تهران بپردازد. در این راستا ابتدا به روش اسنادی به مطالعه مباحث نظری و ادبیات موضوعی تحقیق پرداخته شده است. ابعاد، معیارهای مدل شکوفایی شهری و شاخص‌های موثر در کیفیت زندگی شناسایی و برای توسعه مدل استخراج شده‌اند. در مرحله بعد جهت دستیابی به روابط علی و شناخت همبستگی و روابط بین متغیرها و شاخص‌های مدل شکوفایی شهری و مفهوم کیفیت زندگی، از روش تحلیلی استفاده شد. پس از تدقیق و خلاصه کردن تمامی شاخص‌ها، اطلاعات مورد نیاز با استفاده از روش مطالعاتی پیمایشی و از طریق پرسشنامه، از جامعه آماری مورد نظر (محلات تهران) جمع‌آوری شده‌است. با توجه به تعدد شاخص‌های این پژوهش به منظور خلاصه‌سازی و دستیابی به اصلی‌ترین عوامل از روش تحلیل-عاملی در راستای تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهش بهره گرفته شده‌است. که در نهایت پس از تدقیق، بررسی و تحلیل ابعاد، زیر ابعاد و شاخص‌ها، به بسط مدل جهانی شکوفایی شهری با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی پرداخته شد.

هدف پژوهش: مفهوم کیفیت زندگی تمام ابعاد اقتصادی کالبدی، اجتماعی، فرهنگی و ... را در برمی‌گیرد و تا کنون بسیاری از اندیشمندان رشته‌های مختلف روی این موضوع به بررسی و پژوهش پرداخته‌اند. از سوی دیگر به دلیل نوبا بودن مفهوم شکوفایی شهری که تا کنون دامنه اطلاعات و بررسی‌های محدودی از آن رایج شده و مفهومی نو در پژوهش‌های شهری می‌باشد، در اینجا اهمیت موضوع در آن است که بتوان مدل رایج شده از سوی سازمان اسکان بشر ملل متحد (هبیئات) را با توجه به مفهوم کیفیت زندگی بسط داد و معیارهایی را که در مدل شکوفایی هنوز به آن پرداخته نشده و یا بسیار کم‌رنگ دیده شده‌اند، ولی تاثیر بسزایی در رونق شهرها و ارتقا کیفیت زندگی شهرنشینی دارند، را عنوان کرد. با بررسی این بعد از شکوفایی و بومی ساختن آن با توجه به فرهنگ ایرانی و نیازها و ارزش‌های ساکنان محلات شهر تهران، در نهایت می‌توان به بسط این مدل مفهومی در شرایط فعلی شهرهای ایران رسید.

۱. چهارچوب نظری پژوهش :

۱-۱ **شکوفایی شهری:** در معنای لغوی شکوفایی به معنای وضعیت بالیدن، روئیدن، شکوفا شدن، رونق، سعادت، ثروت و یا موقعیت اجتماعی موفق می باشد. شکوفایی، از موفقیت‌های اقتصادی محدود فراتر می‌رود و توسعه‌ای اجتماعی با مبانی گسترده، متعادل و انعطاف‌پذیر را در بر می‌گیرد. شکوفایی شهری ارتباط بین افراد جامعه با شهر را تنگاتنگ می‌کند. امروزه چگونگی ترویج شکوفایی، نکته و محور اصلی توسعه

شهری است. (۱) به منظور اندازه‌گیری پیشرفت حال و آینده شهر به سمت مسیر شکوفایی، برنامه اسکان بشر ملل متحد در سال های ۲۰۱۲-۲۰۱۳، شاخص شکوفایی شهری را معرفی کرد که به همراه یک ماتریس مفهومی یعنی چرخ شکوفایی به طراحی مداخلات در شهر کمک می‌کند. این ماتریس ۶ عامل اصلی دارد: ۱- توانایی تولید. ۲- پایداری زیست محیطی. ۳- برابری و همه شمول بودن اجتماعی. ۴- کیفیت زندگی. ۵- زیرساخت شهری. ۶- حکومت شهری و قانون گذاری

شکل ۱- چرخ شکوفایی شهری منبع: CPI Metadata 2016

Figure 1. The Wheel of City Prosperity.CPI Metadata 2016

۱-۱-۱ ابعاد اصلی شکوفایی شهری:

۱- **توانایی تولید:** شهر بارور شهری است که با اجرای سیاست های موثر اقتصادی و اصلاحات، به رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد درآمد، تأمین شغل مناسب و فرصت‌های برابر برای همه کمک کند. رشد اقتصادی بر پایه تولید سرمایه، کارآفرینی و اشتغال است.

۲- **زیرساخت:** شهر شکوفا، زیرساخت و امکانات عمومی مناسب مانند تأسیسات و خدمات درمانی- بهداشتی، آب آشامیدنی کافی، شبکه راه ها، منابع تامین برق، تکنولوژی های فناوری اطلاعات و... را به منظور بهبود زندگی شهری تأمین کند.

۳- **برابری و همه شمول بودن اجتماعی:** یک شهر شکوفا توزیع و بازتوزیع عادلانه منفعت های شهر را تضمین می‌کند

۴- **پایداری زیست محیطی:** یک شهر شکوفا در حالی که رشد را تضمین می‌کند و با ایجاد راه حل‌های خلاق برای افزایش کیفیت محیط به دنبال راه هایی برای استفاده کارآمدتر از انرژی، به حداقل رساندن فشار در زمین و منابع طبیعی و تلفات زیست محیطی است.

۵- **کیفیت زندگی:** در گذشته، رفاه تنها از لحاظ قدرت اقتصادی تعریف می‌شد، برای مثال، فردی که درآمدش بیشتر بود، خوشبخت‌تر و موفق‌تر دیده می‌شد. امروزه، توجه به تعاریف دیگر شکوفایی تغییر جهت یافته است که شامل اجزای بیشتر،

اجتماعی، هویت مدنی و همچنین تضمین امنیت و ایمنی جان ها و اموال را تأمین کند. (۳)

۶- **حکومت وقانون گذاری:** موفقیت برخی شهرها در زمینه شکوفایی، متکی بر ترکیب عملکرد قوانین، مقررات، موسسات و برخی فرایندها می باشد. پیشرفت در زمینه هر کدام از پنج بعد شکوفایی، توسط قوانین و مقررات موجود موسسات شتاب گرفته است. (۴)

به غیر از توان اقتصادی است. پس از مطالعه گسترده، کیفیت زندگی یکی از مهمترین جنبه های شکوفایی می باشد. (۲) در بیانیه سال ۲۰۱۲ شاخص کیفیت زندگی، خود ترکیب سه زیر شاخص می باشد: آموزش، سلامت، و ایمنی است. در بیانیه هایی که در سال های بعد از سوی سازمان ملل ارائه شد این معیارها گسترش یافت. در سال ۲۰۱۶ "فضای عمومی" نیز به سه معیار قبل اضافه شد. یک شهر پیشرفته، شهری است که ارتقای استفاده از فضاهای عمومی به منظور افزایش همبستگی

جدول ۱- ویژگی های شهر شکوفا. ماخذ: نگارنده

Table1. Defining a prosperous city

شهر شکوفا شهری است که موارد زیر را تأمین کند:	
فرآوری و تولید	شهر شکوفا با اجرای سیاست های موثر اقتصادی و اصلاحات، به رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد درآمد، تأمین شغل مناسب و فرصت های برابر برای همه کمک می کند.
توسعه زیرساخت	شهر شکوفا زیرساخت مناسب اعم از تأسیسات بهداشتی، راه ها، فناوری اطلاعات و ارتباطات به بهبود زندگی شهری، پویایی و قابلیت ارتباط را فراهم می کند.
کیفیت زندگی	شهر شکوفا، با ارتقای کیفیت فضاهای عمومی، به افزایش همبستگی اجتماعی، هویت مدنی، و همچنین تضمین امنیت و ایمنی جان ها و اموال اکنان می انجامد.
برابری و همه شمولی اجتماعی	شهر شکوفا، توزیع عادلانه منفعت های شهر را تضمین می کند. از فقر و شیوع زاغه نشینی می - کاهد، از حقوق گروه های اقلیت و آسیب پذیر محافظت می کند، تساوی جنسیتی را افزایش می - دهد، مشارکت مدنی در حوزه اجتماعی و فرهنگی را فراهم می کند.
پایداری زیست محیطی	شهر شکوفا، با ایجاد راه حل های خلاق برای افزایش کیفیت محیط به دنبال راه هایی برای استفاده کارآمدتر از انرژی، به حداقل رساندن فشار بر زمین، حفظ منابع طبیعی و به حداقل رساندن تلفات زیست محیطی است.
حکومت و قانون گذاری	شهر شکوفا، به دنبال حکومت داری موفق شهری و رهبری تحول گرا، گسترش سیاست های مناسب و موثر، ایجاد چارچوب سازمانی کافی با نهادهای محلی قوی و ترتیبات سازمانی صحیح است.

در جدول زیر تعاریف برخی از صاحب نظران درباره شکوفایی شهر آورده شده است.

جدول ۲- تعاریف ارائه شده از سوی صاحب نظران در باره شکوفایی شهری.

Table 2. Description provided by the experts City Prosperity

تعریف	محقق
به منظور اندازه گیری پیشرفت کنونی و آینده شهرها به سمت مسیر شکوفایی، نیازمند یک ابزار جدید هستیم که همان شاخص شکوفایی شهری است. من مطمئن هستم که این شاخص به عنوان ابزار مفیدی در باز تعریف ضروری دستور کار سیاست شهری در سطح محلی، ملی و منطقه ای به کار می آید. (unhabitat.org)	جان کلواس ۲۰۱۲
"شکوفایی شهرها"، یک مفهومی را معرفی می کند که فراتر از محدوده رشد اقتصادی است که در طول سال ها بر سیاست و برنامه های توسعه تاکید داشته است. این مفهوم بررسی می کند که چگونه شهرها می توانند منافع و فرصت های مربوط به رفاه را تولید و به طور مساوی توزیع کنند. امروزه جهان به دنبال یک رویکرد انسانی متمرکز و پایدار برای توسعه است. (۵)	بان کی مون ۲۰۱۲
شکوفایی یک مفهوم چند بعدی است. در واقع، مفهوم شکوفایی نیز مانند دیگر موضوعات حوزه توسعه پایدار، از سطحی از پیچیدگی برخوردار است. اهمیت بسیاری دارد که لایه های پیچیده شکوفایی و معیارها و پارامترهای آن برای سنجش، ارزیابی و اندازه گیری توسعه یابد. شکوفایی می تواند به مفهوم آسایش و آرامش مربوط شود. (۱)	رضا پوروزیری ۲۰۱۳
شکوفایی تنها یک وضعیت داخلی نیست بلکه از نوع رابطه ای است، یعنی درباره روابط خارجی، تأثیرات، کمک های مالی و یارانه های دوطرفه، مسئولیت ها و روابط متقابل در یک سیاره شلوغ است. شکوفایی همچنین یک کیفیت "در حال ظهور" است. وی مفهوم "شکوفایی هم افزایی" را پیشنهاد می کند که رابطه ای، دوجانبه و متقابل و خودسازمانده است.	جو راوتز
شکوفایی به معنای توانایی ما برای رشد و بالیدن، به عنوان یک انسان در محدودیت اکولوژیکی یک سیاره محدود است. باید شرایطی را ایجاد کنیم که تحت آن این امر امکان پذیر باشد این کار ضروری ترین وظیفه ما در زمان حال است (۶).	جکسون ۲۰۰۹
برای یک زندگی شکوفا، تدارک نیازهای و نیازهای غیر مادی بسیار مهم است. با این حال، شکوفایی، بیشتر از نیازهای اساسی است و بر این اساس، شکوفایی شهری رویکردی فراتر از مبارزه با مشکلات شهرهای امروز است. (۷)	ساساکی ۲۰۱۴
شکوفایی شهری به عنوان مبنایی است برای یافتن و ترویج الگوی جدید یا مدل سازی شهری در مقیاس جهانی، که سازگار با شرایط محیطی می باشد و دینامیک است. (۸)	پارسا ارباب ۲۰۱۷

تبدیل شده است، مفهومی چند وجهی و چند رشته ای است که نیاز وافر به بررسی انتظارات و ابعاد رضایتمندی شهروندان دارد. کیفیت زندگی، مفهومی انتزاعی و غیرجامع و غیرمانع است. سنجه ای است برای میزان جذابیت که متاثر از زمان و مکان است و مولفه ها و عوامل تشکیل دهنده آن با توجه به دوره زمانی و مکان جغرافیایی، متفاوتند. بطور کلی می توان گفت که کیفیت زندگی به کم یا زیاد بودن خوبی یا رضایت

۱-۲ کیفیت زندگی: این اندیشه به طور فراگیر در پس زمینه ذهنی محققان وجود دارد که کیفیت زندگی به رابطه مردم با زندگی هر روزه آنها می پردازد (۹). به طور کلی، کیفیت زندگی شهری، علاوه بر مسائل اقتصادی، نگرانی های اجتماعی و محیط زیست را نیز مد نظر قرار می دهد (۱۰). کیفیت زندگی شهری، به نوعی بیانگر وضعیت افراد ساکن در یک شهر می باشد (۱۱) که امروزه به مفهومی پیچیده و سیال در زمینه کاربرد آن

های جامع و قابل استنادی از کیفیت زندگی ارائه دهد و در نهایت با تلفیق آن با تمامی شاخص‌ها و معیارهای ارائه شده از سوی سازمان اسکان بشر ملل متحد برای شکوفایی شهری، بتواند به بسط و توسعه مدل بر اساس الگوی داخلی دست یابد. حال با توجه به گستردگی متغیرها و شاخص‌های کیفیت زندگی بر اساس ادبیات پژوهش، مجموعه نظریات و مطالعات انجام شده مرتبط با موضوع، شاخص‌های پرتکرار در قلمروهای مختلف شناسایی و در جدول ۳ آورده شده‌اند.

افراد از زندگی خود مربوط می‌شود. با وجود تعاریف گوناگون، بر دو مؤلفه اصلی کیفیت زندگی تا حدی اتفاق نظر وجود دارد: عوامل خارجی زندگی (شاخص‌های عینی) و ادراکات درونی افراد از این عوامل خارجی (شاخص‌های ذهنی). این جامع‌ترین تقسیم‌بندی است که بسیاری از پژوهشگران آن را پذیرفته‌اند. نوع اول متشکل از شاخص‌های عینی است که جنبه‌های ملموس زندگی را دربر می‌گیرد. نوع دوم شاخص‌های ذهنی است که بیان احساس فرد از سعادت یا رضایت از جنبه معینی از زندگی است. این پژوهش بر آن است که مولفه و ابعاد و معیار

جدول ۳- مولفه‌ها، ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی. ماخذ: نگارنده

Table 3. Components, Dimensions and Quality of Life Indicators. Source: Author

نوع شاخص		شاخص	زیر ابعاد	ابعاد	مولفه
کیفی	کمی				
	•	(۱) دسترسی به آب آشامیدنی	تاسیسات و تجهیزات زیر بنایی	تاسیسات و تجهیزات	کالبدی
	•	(۲) دسترسی به برق			
	•	(۳) دسترسی به گاز			
	•	(۴) دسترسی به تلفن			
	•	(۵) آنتن دهی تلفن همراه			
	•	(۶) دسترسی به اینترنت			
	•	(۷) دسترسی به مدارس و آموزشگاه‌ها	تاسیسات و تجهیزات روبنایی		
	•	(۸) میزان دسترسی به فضای باز عمومی			
•		(۹) رضایت از مبلمان شهری			
•		(۱۰) رضایت از روشنایی و نور فضاهای عمومی			
	•	(۱۱) تحرک و دسترسی و نفوذ پذیری به فضاهای عمومی			
•		(۱۲) وجود زیبایی و معنا در فضای عمومی			
	•	(۱۳) دسترسی به امکانات و خدمات ورزشی			
	•	(۱۴) دسترسی به امکانات فرهنگی و هنری			
	•	(۱۵) دسترسی به از امکانات و دسترسی به مراکز خرید			
	•	(۱۶) تعداد مراکز تفریحی و گذران اوقات فراغت			
	•	(۱۷) دسترسی به مراکز عرضه نیازهای اولیه			
	•	(۱۸) تعداد مراکز خدماتی مثل پست بانک و			
•		(۱۹) رضایت از اندازه واحد مسکونی			

•	رضایت از ساخت و نوع مسکن (۲۰)	مسکن	
•	رضایت از استحکام مسکن و کیفیت بنا (۲۱)		
•	رضایت از امکانات و حمایت دولت برای خرید مسکن (۲۲)		
•	رضایت از میزان اجاره بهای مسکن (۲۳)		
•	رضایت از قیمت مسکن (۲۴)	حمل و نقل	
•	میزان استفاده از حمل و نقل عمومی (۲۵)		
•	میانگین زمان سفر روزانه به کار یا تحصیل (۲۶)		
•	مرگ و میر ترافیکی (۲۷)		
•	میزان رضایت از وضعیت و کیفیت خیابان های شهری (۲۸)		
•	میزان رضایت از هزینه حمل و نقل (۲۹)		
•	میزان استفاده از حمل و نقل نیمه عمومی (۳۰)		
•	رضایت از کیفیت مسیر های پیاده (۳۱)		
•	طول شبکه حمل و نقل (۳۲)		
•	میزان زمین اختصاص داده شده به خیابان نسبت به حجم (۳۳)		
•	تنوع و اختلاط کاربری ها (۳۴)	کیفیت محیط کالبدی (زیبایی شناختی)	
•	رضایت از نظر زیبایی و وجود حظ بصری (۳۵)		
•	امکان دسترسی مناسب و نفوذپذیری (۳۶)		
•	حس مکان و وجود محلات معنی دار (۳۷)		
•	میزان تفاوت طبقاتی (۳۸)	برابری و عدالت اجتماعی	
•	میزان زاغه نشینی (۳۹)		
•	میزان فقر (۴۰)		
•	وجود عدالت اجتماعی (۴۱)		
•	وجود تنوع فرهنگی قومیتی و دینی (۴۲)		
•	وجود بانوان در مشاغل دولتی (۴۳)		
•	میزان رضایت از حضور زنان در عرصه های اجتماعی (۴۴)		
•	میزان رضایت از آزادی قومیت ها (۴۵)		
•	وجود فرصت ها و منافع برابر برای همه (۴۶)		
•	میزان رضایت از آزادی بیان (۴۷)		
•	میزان رضایت از وجود و اعمال قانون در جامعه (۴۸)	رضایت از حکومت	حکمروایی شهری
•	میزان رضایت از روابط بین المللی (۴۹)		
•	میزان رضایت از حقوق شهروندی (۵۰)		
•	میزان رضایت از عملکرد ادارات دولتی (۵۱)		

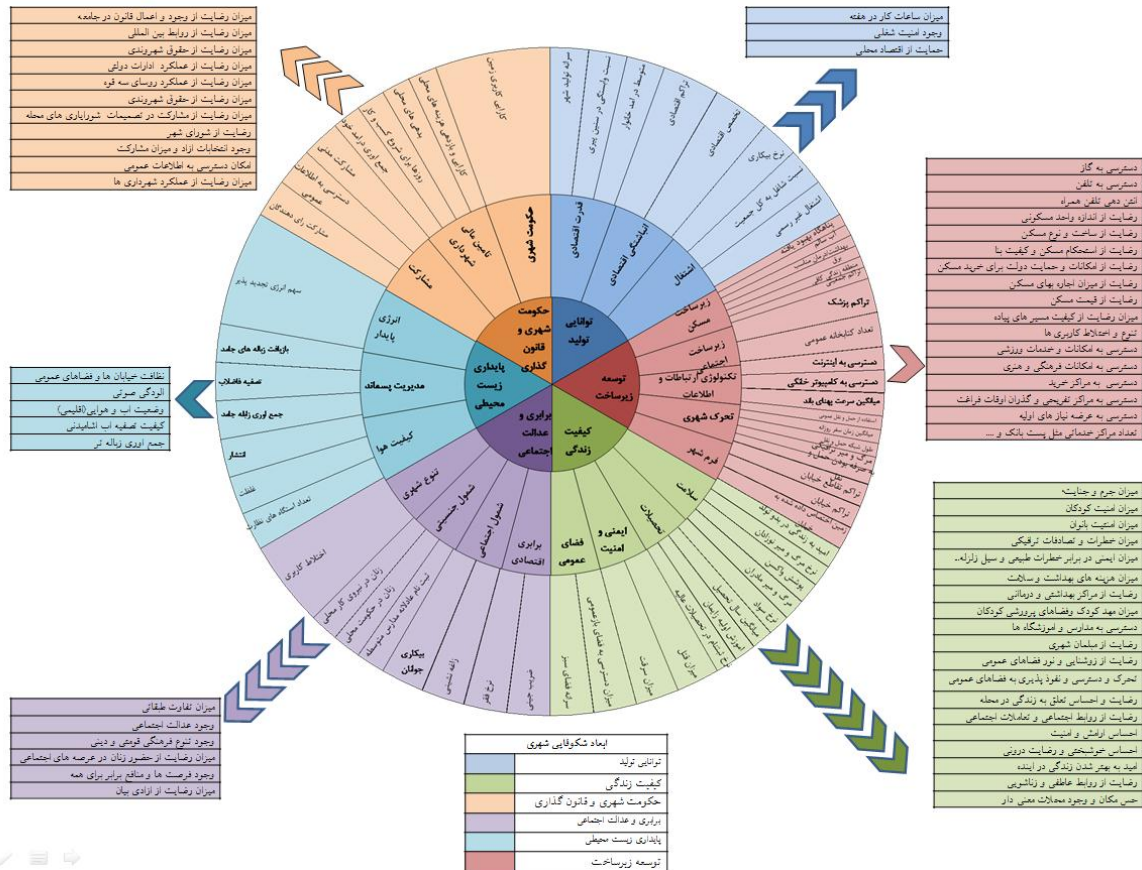

•	(۵۲) میزان رضایت از عملکرد روسای سه قوه	حکومت شهری		
•	(۵۳) میزان رضایت از مشارکت در تصمیمات شورایی های			
•	(۵۴) رضایت از شورای شهر			
•	(۵۵) وجود انتخابات آزاد و میزان مشارکت			
•	(۵۶) امکان دسترسی به اطلاعات عمومی			
•	(۵۷) میزان رضایت از عملکرد شهرداری ها			
•	(۵۸) میزان رضایت از نحوه کار برنامه ریزان شهری (کاربری ها، و	زیست محیطی	نظافت و رسیدگی	
•	(۵۹) نظافت خیابان ها و فضاهای عمومی			
•	(۶۰) تعداد و کیفیت پارک و فضای سبز			
•	(۶۱) آلودگی صوتی			
•	(۶۲) تعداد ایستگاه های نظارت			
•	(۶۳) کیفیت هوا			
•	(۶۴) وضعیت آب و هوایی (اقلیمی)			
•	(۶۵) کیفیت تصفیه آب آشامیدنی			
•	(۶۶) جمع آوری زباله خشک			مدیریت پسماند
•	(۶۷) جمع آوری زباله تر			
•	(۶۸) بازیافت زباله خشک			
•	(۶۹) تصفیه فاضلاب			
•	(۷۰) استفاده از انرژی های تجدید پذیر	انرژی پایدار		
•	(۷۱) میزان مهد کودک و فضاهای پرورشی کودکان	آموزش و تحصیلات	آموزش و تحصیلات	
•	(۷۲) نرخ سواد			
•	(۷۳) تعداد کتابخانه های عمومی			
•	(۷۴) میانگین تحصیلات عالی			
•	(۷۵) کیفیت مدارس و آموزش			
•	(۷۶) نرخ مرگ و میر نوزادان	سلامت جسمی		
•	(۷۷) وجود پزشک متخصص			
•	(۷۸) میزان هزینه های بهداشت و سلامت			
•	(۷۹) رضایت از مراکز بهداشتی و درمانی			
•	(۸۰) مرگ و میر مادران در بدو تولد	سلامت روان	سلامت	
•	(۸۱) احساس آرامش و امنیت			
•	(۸۲) احساس خوشبختی، سرزندگی و رضایت درونی			
•	(۸۳) رضایت و احساس تعلق به زندگی در محله			

•	۸۴) رضایت از روابط اجتماعی و تعاملات اجتماعی		
•	۸۵) امید به بهتر شدن زندگی در آینده		
•	۸۶) رضایت از روابط عاطفی و زناشویی		
•	۸۷) روابط درون خانوادگی		
	•	اشتغال	
	•		
	•		
	•		
	•		
	•		
	•		
	•	تولید اقتصادی	
	•		
	•		
	•		
	•		
	•	ایمنی و امنیت ایمنی و امنیت	
	•		
	•		
	•		
	•		
	•		
	•		
	•		
•	۱۰۵) وجود کنترل و نظارت بر فضا‌های عمومی		

و یا ارزش قابل توجهی از دیدگاه ساکنان شهر نداشتند را حذف کرده و مدل پیشنهادی به صورت زیر ارائه شد. همانطور که در شکل ۲ آورده شده است، دایره وسط مدل شکوفایی شهری است که توسط سازمان هیئات ارائه شده است و مستطیل‌های اطراف نیز شاخص‌هایی هستند که از سوی محققان مقاله حاضر به مدل اضافه شدند.

۲- تشریح روش شناسی پژوهش: برای تدوین و توسعه مدل شکوفایی شهری با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی ابتدا شاخص‌های معرفی شده برای کیفیت زندگی (جدول ۳) بر حسب ابعاد اصلی شکوفایی شهری تقسیم‌بندی و در مدل پیشنهادی جایگذاری شدند. در این مرحله در مجموع، حدود ۱۶۰ شاخص پیشنهاد شد. سپس شاخص‌هایی که بین مدل شکوفایی شهری و کیفیت زندگی تکراری بوده و یا قرابت معنایی بسیاری داشتند

شکل ۱- تلفیق ابعاد و شاخص های مدل شکوفایی شهری با مولفه کیفیت زندگی. ماخذ نگارنده

Figure 2. Combining dimensions and indicators of City Prosperity with quality of life componen

هایی که بیشترین ارتباط با موضوع را داشته باشد، شاخص‌هایی که مقادیر آنها کمتر از ۰/۴ باشد حذف می‌گردد.

مرحله ۳: بررسی مقادیر کایزر میبیر اولکین، آزمون کرویت بارتلت: یکی از نکات اساسی این روش، نسبت تعداد شاخص‌ها به تعداد رکوردهای مورد بررسی است و باید نسبت خاصی را در این مورد رعایت نمود. در بسیاری از متون این نسبت را در حدود ۵ برابر ذکر می‌کنند که در صورت نبود این شرط می‌توان از آزمون KMO بهره گرفت. این مقدار بایستی بیشتر از ۰/۵ باشد تا بتوان اعتبار عوامل به دست آمده از تحلیل را نتیجه گرفت. در این پژوهش مقدار KMO ۰/۵۷ می‌باشد که بیانگر این موضوع است که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب بوده است.

مرحله ۴: بررسی واریانس تبیین شده موضوع و تعیین تعداد عوامل منتخب: در این مرحله به محاسبه ماتریس محاسبات مقدماتی پرداخته می‌شود، که در آن واریانس تبیین

مرحله ۱: تشکیل ماتریس اطلاعات اولیه: اولین گام، تشکیل ماتریس اولیه اطلاعات است. در این پژوهش مقادیر مربوط به شاخص‌های تحلیل بر اساس پرسشنامه جمع‌آوری شده است. مقادیر بدست آمده بر اساس طیف عددی ۱ تا ۵ لیکرت تنظیم شده و در نرم افزار SPSS وارد شده است. ماتریس تنظیم شده دارای ۷۰ ستون می‌باشد که به شاخص‌های پژوهش و ۳۸۰ سطر می‌باشد که به داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده تعلق دارد.

مرحله ۲: بررسی مقادیر اشتراکات مربوط به هر متغیر با سایر متغیرهای مربوطه: یکی از اولین خروجی‌های روش تحلیل عاملی، جدول اشتراکات هر متغیر می‌باشد. که نشان می‌دهد میزان واریانس مشترک یک متغیر با سایر متغیرهای به کار گرفته شده در تحلیل چقدر است. هر چقدر میزان آن در هر شاخص بالاتر باشد، نشان می‌دهد که آن شاخص دارای ارتباط بیشتری با سایر شاخص‌ها است. در راستای شناسایی شاخص-

۳- یافته پژوهش: بدین ترتیب تمامی عوامل ۲۲ گانه با توجه به شاخص‌های مرتبط با آنها و بارهای عاملی آن‌ها به طور دقیق نام‌گذاری شده‌اند. برای مثال عامل یک ۷/۲۹٪ از واریانس کل را تبیین می‌نماید. دسترسی به امکانات و خدمات ورزشی، دسترسی به مراکز تفریحی و فراغت، دسترسی به بهداشت/درمان مناسب، دسترسی به اماکن فرهنگی هنری، دسترسی به مراکز خرید، دسترسی به مراکز عرضه نیازهای اولیه، دسترسی به مراکز خدماتی (پست بانک...) شاخص‌هایی هستند که با این عامل همبستگی داشته و بنا براین نام این عامل را دسترسی به امکانات و خدمات عموم می‌نامیم. به همین ترتیب تمامی ۲۲ عامل نام‌گذاری شدند و در نهایت با توجه به ابعاد شکوفایی شهری، ۲۲ عامل در ۶ بعد اصلی مدل شکوفایی جایگذاری شده‌اند. با توجه به عامل‌های مدل توسعه یافته، نام برخی از ابعاد تغییر کرد و توسعه مدل با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی و با توجه به شرایط بومی صورت گرفت.

شده به‌وسیله هر عامل مشخص می‌گردد. مهم‌تر این که سهم هریک از عوامل مربوطه در تبیین موضوع مورد بررسی چقدر می‌باشد. در پژوهش حاضر تعداد عوامل استخراج شده ینابر ضوابط ۲۲ عامل معنی‌دار می‌باشد.

مرحله ۵: محاسبه ماتریس عاملی دوران یافته و تعیین مقادیر ارتباط شاخص‌ها با عوامل منتخب جهت نام‌گذاری و تفسیر عوامل مربوطه: بعد از تعیین واریانس هر یک از عوامل تبیین‌کننده شکوفایی شهری، ماتریس عاملی را دوران داده تا هریک از شاخص‌های مربوطه بیشترین ارتباط را با عوامل مربوطه به دست آورند و شرایط را برای نام‌گذاری و شناسایی عوامل مربوطه به مدد امتیاز هر شاخص از عامل تسهیل نمایند. محصول این مرحله وزنی را برای هر عامل در مقابل شاخص مربوطه ایجاد می‌کند. نتایج حاصل شده در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول ۴- جدول نام‌گذاری عوامل استخراج شده و بارعاملی هر یک از عامل‌ها. ماخذ: نگارنده

Table 6. Naming table of the extracted factors and factor loading . Source: Author

اختصار	شاخص‌ها	بارعاملی	نام عامل استخراج شده	ابعاد
ph15	دسترسی به امکانات و خدمات ورزشی	.567	۱- دسترسی به امکانات و خدمات عمومی	کالبدی
ph16	دسترسی به مراکز تفریحی و فراغت	.655		
ph20	دسترسی به بهداشت/درمان مناسب	.640		
ph28	دسترسی به اماکن فرهنگی هنری	.351		
ph14	دسترسی به مراکز خرید	.316		
ph27	دسترسی به مراکز عرضه نیازهای اولیه	.656		
ph19	دسترسی به مراکز خدماتی (پست بانک...)	.393		
ph18	دسترسی به حمل و نقل عمومی	.358	۲- حمل و نقل شهری	
ph21	میانگین مدت زمان سفر روزانه	.799		
ph22	رضایت از وضعیت ترافیکی محله	.872		
ph23	تراکم خیابان-تراکم تقاطع خیابان	.730		
ph17	رضایت از وضعیت پیاده روها	.371	۳- توسعه روستا	
s51	رضایت از کاربری زمین	.561		

ph31	بهره مندی از زیرساختهای اساسی (برق گاز تلفن...) و تلفن همراه	.480	۴- توسعه زیر ساخت		
en56	رضایت از کیفیت اب آشامیدنی	.470			
Ph9	رضایت از نورگیری واحد مسکونی	312	۵- مسکن		
Ph10	رضایت از امکانات(طراحی داخلی، تاسیسات و... مسکن)	-.512			
Ph11	رضایت از حمایت دولت برای خرید مسکن	.749			
ph13	رضایت از قیمت مسکن- رضایت از اجاره بهای مسکن	.762			
ec1	رضایت از متوسط درآمد خانوار	.365	۶- قدرت اقتصادی		اقتصادی
ec2	میزان ساعت کار در هفته	.663			
ec3	نسبت وابستگی در سنین پیری	.824			
ph24	دسترسی به کامپیوتر خانگی	.451			
ec4	تخصص اقتصادی	.816	۷- اشتغال		
ec5	وضعیت اشتغال و نرخ بیکاری	.544			
Ec6	رشد اقتصادی(حمایت از اقتصاد محلی)	.822	۸- رشد اقتصادی	کیفیت زندگی	
s44	دسترسی مناسب و نفوذ پذیری به فضاهای عمومی	.771	۹- ویژگی های کیفی و کمی فضاهای عمومی		
s48	دسترسی به بوستان ها و پارکها	.395			
s49	رضایت از مبلمان فضای عمومی	.447			
s50	رضایت از نورپردازی و روشنایی فضاهای عمومی	.673			
s52	رضایت از تعداد فضاهای عمومی و همگانی	.457			
s42	رضایت از سیما و زیبایی کالبدی محله	.314	۱۰- دید و منظر		
q32	امید به زندگی و آینده	.785	۱۱- آموزش		
q33	دسترسی به کودکان و مهد کودک	.409			
ph29	دسترسی به پزشک متخصص	.763	۱۲- سلامت و بهداشت		
q35	رضایت از خدمات مراکز بهداشت(پوشش واکسن، آموزش قبل ازدواج و ..	.527			
q36	رضایت از مراکز درمانی و هزینه های بهداشت و سلامت	.557			
ph30	میزان مرگ و میر ترافیکی	.304	۱۳- ایمنی و امنیت		
q34	میزان جرم و جنایت(قتل سرقت...)	.780			
q37	امنیت اجتماعی در ساعات مختلف روز	.339			
q39	امنیت گروه های حساس(بانوان-کودکان)	.491			
q32	میزان آرامش و امنیت در زندگی	.785	۱۴- رضایت کلی از زندگی		
s43	احساس خوشبختی و رضایت درونی	.415			
s46	میزان امید به آینده بهتر	-.320			
S41	تمایل به ماندگاری در محله	.459	۱۵- تعلق خاطر		

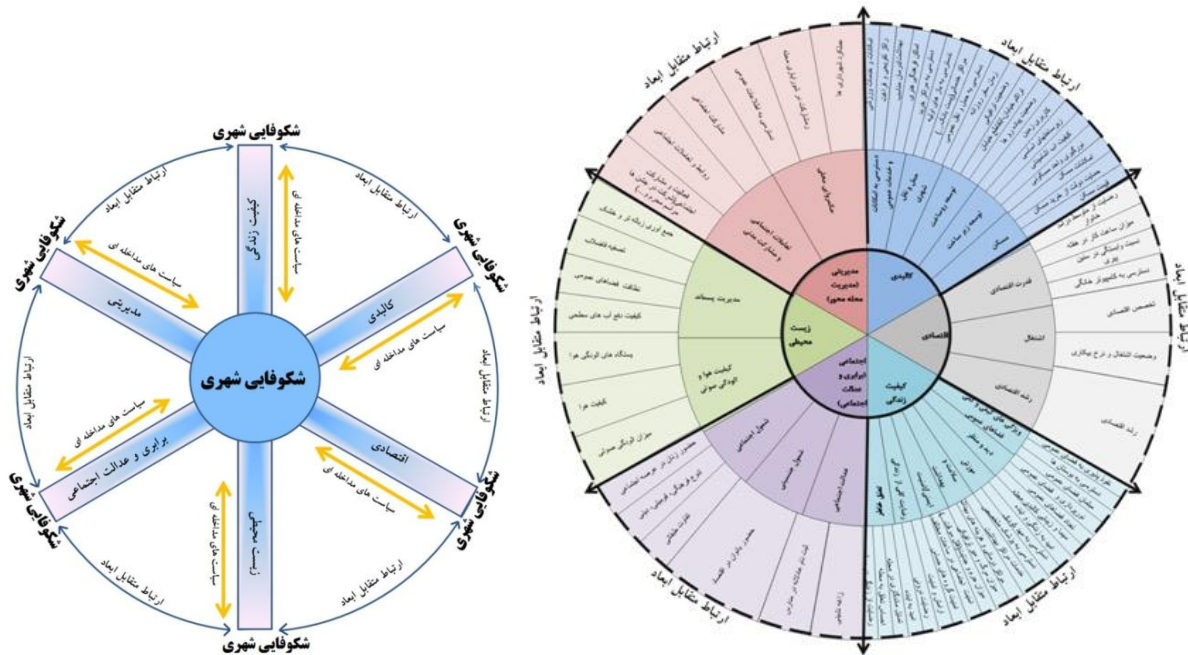
s45	احساس تعلق به محله	.500		
ju70	رضایت از زندگی در محله	.550		
ju65	زاغه نشینی	.452	۱۶- عدالت اجتماعی	اجتماعی (برابری و عدالت اجتماعی)
ju66	ثبت نام عادلانه در مدارس	.356		
ju69	حضور بانوان در عرصه اجتماعی اقتصادی	.505	۱۷- شمول جنسیتی	
ju66	تفاوت طبقاتی	.356	۱۸- شمول اجتماعی	
ju67	تنوع فرهنگی، قومیتی، دینی	.845		
ju68	حضور زنان در عرصه اجتماعی	.792		
en55	میزان الودگی صوتی	.810	۱۹- کیفیت هوا و الودگی صوتی	زیست محیطی
en57	کیفیت هوا	.596		
en58	تعداد ایستگاه های نظارت بر الودگی هوا	.499		
en53	کیفیت دفع آب های سطحی	.538	۲۰- مدیریت پسماند	
en54	نظافت خیابان ها و فضاهای عمومی	.368		
en59	تصفیه فاضلاب	.821		
en60	جمع آوری زباله تر و خشک	.320		
S40	فعالیت و مشارکت اجتماعی (شرکت در جشن ها مراسم محرم و...)	-.444	۲۱- تعاملات اجتماعی و مشارکت مدنی	
s47	رضایت از روابط و تعاملات اجتماعی	.703		
go64	مشارکت اجتماعی	.671		
go61	دسترسی به اطلاعات عمومی محله	.514	۲۲- حکمروایی محلی	
go62	رضایت از مشارکت در تصمیمات شورایی محله	.595		
go63	رضایت از عملکرد شهرداری ها	.797		

۴- جمع بندی یافته ها: شکوفایی شهری به عنوان مبنایی است برای یافتن و ترویج الگوی جدید شهری در مقیاس جهانی، که سازگار با شرایط محیطی و دینامیک است. با توجه به اهمیت مدل شکوفایی، به عنوان جدیدترین معیار سنجش و رتبه بندی شهرهای جهان که در نهایت به ارتقای وضعیت شهرهای امروز می انجامد، و همینطور فقدان منابع فارسی در دسترس به دلیل نوپایی این مفهوم، بسط و توسعه مدل فعلی قدمی رو به جلو در پیشبرد دانش شهرسازی این مرز و بوم است. بسط مدل شکوفایی شهری با تاکید بر مولفه کیفیت زندگی که از خواستگاه های بومی و نیاز های محلی ساکنان سنجیده شده است، می تواند به ارتقای وضعیت کنونی شهرها و

محلات بیانجامد. این مدل به عنوان ابزار مفیدی در باز تعریف ضروری دستور کار سیاست شهری در سطح محلی، ملی و منطقه ای به کار می آید. در این پژوهش، از طریق مروری جامع بر متون معتبر جهانی در دو حوزه شکوفایی شهری و کیفیت زندگی، در نهایت ۷۰ شاخص برای سنجش کیفیت زندگی انتخاب شد و در ادامه این شاخص ها از طریق پرسشنامه در نواحی کلانشهر تهران، مورد آزمون قرار گرفت به این ترتیب عامل های: دسترسی به امکانات و خدمات عمومی، حمل و نقل شهری، توسعه روستا، توسعه زیر ساخت، مسکن، قدرت اقتصادی، اشتغال، رشد اقتصادی، ویژگی های کیفی و کمی فضاهای عمومی، دید و منظر، آموزش، سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت، رضایت

سنجه ای قابل اطمینان برای بررسی و سنجش و تحلیل و الویت بندی اقدامات شهری و همچنین سنجش وضعیت شکوفایی شهر های ایران باشد که امکان سنجش عددی میزان رفاه و توسعه برای شهر ها را ایجاد می کند. لذا پیشنهاد می-شود مقدار عددی این شاخص در ابعاد مختلف آن برای چند شهر کشور محاسبه شود. زیرا که این سنجش فضای رقابتی در بین شهرها ایجاد می کند و این مساله خود سبب به وجود آمدن انگیزه بیشتر برای پیشرفت و زمینه مناسب برای توسعه شهری می شود. به عبارت دیگر با در دست داشتن کمیتی عددی که شدت ضعف یا قوت را در بخش های مختلف مدیریت شهری مشخص می کند، می توان برای تخصیص منابع بودجه های عمرانی برنامه ریزی بهتری داشت.

کلی از زندگی، تعلق خاطر، عدالت اجتماعی، شمول جنسیتی، شمول اجتماعی، کیفیت هوا و الودگی صوتی، مدیریت پسماند، تعاملات اجتماعی و مشارکت مدنی، حکمروایی محلی، عوامل اصلی برای توسعه مدل شکوفایی شهری در محلات تهران هستند. هر کدام از این عوامل که قرابت معنایی و عملکردی بیشتری با یکدیگر داشتند در قالب ۶ بعد اصلی شکوفایی شهری، در مدل توسعه یافته شکوفایی جایگذاری شدند. در نهایت مدل پیشنهادی از سوی پژوهشگران در شکل شماره (۳) آورده شده است. این مدل می تواند در تحقق توسعه شهری و بهبود وضعیت کیفیت زندگی در شهرهای ایران بسیار تاثیرگذار باشد و به عنوان نمونه ای بومی شده و توسعه یافته از مدل جهانی شکوفایی شهری ارایه شود. شکوفایی شهری می تواند

شکل ۲- مدل شکوفایی توسعه داده شده بر اساس مولفه کیفیت زندگی در محلات تهران

Figure 3. Development model based on quality of life component in Tehran's neighborhoods

3. Habitat UN.City Prosperity Index Methodology and Metadata.2016
4. UN-Habitat. The City Prosperity Initiative. United Nations Human Settlements Programme (UNHSP).2016
5. UN-Habitat. Cities Prosperity Initiative Toolkit. World Urban Campaign Secretariat. 2013

References

1. Habitat UN. State of the world's cities 2012/2013: Prosperity of cities. Routledge; 2013 OctNT OF CITY PROSPERITY
2. Wong C. A framework for 'City Prosperity Index': Linking indicators, analysis and policy. Habitat International. 2015 Jan 1;45:3-9.

- geographical perspective. *Landscape and urban planning*. 2003 Sep 15;65(1-2):19-30.
10. Baskha, M. et al. (2009), Ranking life quality indicators of Iran provinces, *social welfare journal*. Vol. 9, No. 37: 95-112.
  11. Roback J. Wages, rents, and the quality of life. *Journal of political Economy*. 1982 Dec 1;90(6):1257-78.
  12. Talebi, H and Zangi abadi,A. 2002. Analysis of Indicators and Factors Affecting Human Development in Major Cities. *Geographic research*. Volume 16,) No. 1, PP 142-124. (In Persian)
  6. Jackson T. *Prosperity without growth: Economics for a finite planet*. Routledge; 2009 Nov 23.
  7. Sasaki R. *Urban prosperity without growth?: sustainable city development with focus on human flourishing*. Master Thesis Series in Environmental Studies and Sustainability Science. 2014.
  8. Arbab P. *City Prosperity Initiative Index: Using AHP Method to Recalculate the Weights of Dimensions and Sub-Dimensions in Reference to Tehran Metropolis*. *European Journal of Sustainable Development*. 2017;6(4):289-301.
  9. Pacione M. *Urban environmental quality and human wellbeing—a social*